

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาสภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียน  
ร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษา ค้นคว้า ทฤษฎี หลักการ แนวคิด  
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับต่อไปนี้

1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
2. องค์ประกอบของหลักสูตร
3. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
6. การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
7. การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
8. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
9. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## 1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

### 1.1 ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษา นักวิชาการและผู้รู้หลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักสูตรแตกต่างกัน ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

ไบชอง (Beauchamp, 1964) ให้คำนิยามหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ ประสิทธิภาพทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) หลักสูตร คือ การจัดเตรียมมวลประสิทธิภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา อย่างกว้าง ๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะของโรงเรียน

ภิญโญ สารข (2516) กล่าวว่า หลักสูตร คือบรรดาประสิทธิภาพหรือความพยายามทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

สมิตร คุณากร (2523) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือโครงการ ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2534) หลักสูตร หมายถึง มวลประสิทธิภาพต่าง ๆ ที่สถานศึกษา จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม

สวัสดิ์ จงกล (2529) กล่าวว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระและเกณฑ์การใช้หลักสูตร ซึ่งจัดให้นักเรียนเรียนรู้เพื่อให้มีความรู้ เจตคติ ทักษะและพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

บุญมี เสงี่ยม (2531) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรเป็น 2 ฝั่ง คือหลักสูตรในความหมายแคบกับหลักสูตรในความหมายกว้าง

หลักสูตรในความหมายแคบ หมายถึง เอกสารที่กำหนดโครงการของผู้เรียน ประกอบด้วยความมุ่งหมายของภาวให้การศึกษา เนื้อหาวิชา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมและ ประสิทธิภาพที่จะให้ผู้เรียน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่นหนังสือหลักสูตรระดับ ประถมศึกษาและมีธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

หลักสูตรในความหมายกว้าง หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสิทธิภาพที่ โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้และความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปตามความ มุ่งหมายที่กำหนดไว้ทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น หลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า หลักสูตรการอบรม เป็นต้น

ยารัง บัวศรี (2531) กล่าวว่า หลักสูตร คือแผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดง ถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสิทธิภาพในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ ผู้เรียนมีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตร หมายถึงมวลความรู้และประสิทธิภาพที่ทางโรงเรียนหรือผู้จัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อพัฒนา ตัวผู้เรียนให้เจริญงอกงาม

## 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

ส่วนความสำคัญของหลักสูตรนั้นจะเห็นว่าหลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ถ่ายทอด เจตนารมณ์ออกมาในรูปของจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามแผน การศึกษาแห่งชาติโดยนำลงสู่การปฏิบัติและหลักสูตรยังเป็นสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบาย การศึกษาแปลงไปสู่การกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา หลักสูตรจึงมีความสำคัญใน การช่วยพัฒนาบุคคลในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือผู้เรียนอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต หลักสูตร มีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต นอกจากนั้นหลักสูตร ยังมีความสำคัญต่อสังคม การเมืองและเศรษฐกิจอีกด้วย

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ (อ้างถึงในสันต์ พรหมบำรุง, 2527) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนด จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นมาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่อำนวยความสะดวกและความคุ้มครอง ติดตามให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่าง ของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้อผล
9. หลักสูตรจะบ่งชี้ความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ส่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปความสำคัญของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรในฐานะเป็นแผนแม่บทในการกำหนดขอบข่ายความรู้ความสามารถและมวลประสบการณ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งผู้เรียนอยู่ในวัยที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า หลักสูตรจึงเป็นตัวชี้ชี้นำความก้าวหน้าในอนาคตของสังคมนั้น ๆ ด้วย

## 2. องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนี้ มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น Tabá (อ้างถึงใน บุญมี เพลยอด, 2531) ให้ความเห็นว่าหลักสูตรควรมีองค์ประกอบ 4 อย่างคือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

โบซอง (Beauchamp, 1964) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักสูตรในแง่ของระบบ คือ

1. ระบบเนื้อหา
2. ระบบการสอน
3. ระบบของการประเมินผล

สุมิตร คุณากร (2523) ได้ให้ความเห็นว่าเมื่อพิจารณาหลักสูตรในรูปขององค์ประกอบแล้วจะมี 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

ก้อ สวัสดิ์พาณิชย์ (อ้างถึงในปราณี เกกิงพล, 2514) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรในทัศนะของนักบริหารการศึกษา หมายถึง

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. โครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาของหลักสูตร
4. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
5. กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร

สุจิต เพียรชอบ (2523) กล่าวถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำหลักสูตรขึ้นมาโดยมี  
คณะกรรมการร่วมกันสร้าง ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรได้ดังนี้

1. จุดหมาย
2. โครงสร้าง
3. เนื้อหาวิชา
4. กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ
5. การประเมินผลหลักสูตร

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าหลักสูตรควรประกอบด้วยองค์ประกอบ

สำคัญ 4 ส่วน คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระและอัตราเวลาเรียน
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร

### 3. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) ให้ความหมายว่า  
การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดย  
ไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่าพัฒนาหลักสูตร จะรวมไปถึงการผลิต  
เอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

สุมิตร คุณากร (2523) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรมีขอบเขตรวมถึง การสร้างหลักสูตร  
ขึ้นมาใหม่และการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมา ให้มีความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของ  
กาลเวลาและสังคม นักการศึกษาของไทยมักนิยมใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร  
การปรับปรุงหลักสูตร และการยกร่างหลักสูตร

สวัสดิ์ จงกล (2529) ได้กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการนำข้อ กำหนดของหลักสูตร ไปทำเป็นรายละเอียดในด้านเอกสารและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เกี่ยวข้อง กับการบริหารการศึกษาระดับต่าง ๆ และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการศึกษาในสถานศึกษา ดำเนินการ ได้แก่ การจัดทำรายละเอียด เป็นคู่มือหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู กำหนดการสอน ฯลฯ ให้เป็นเอกสารประกอบหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร มีความหมายครอบคลุมถึง การสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อ การเรียน การสอน การวัดผลและการประเมินผล ผลการสอนของครู ผลการเรียนของนักเรียน

เสวิมศรี ไชยสร (2528) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้าง การเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงแผนประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย รวมกระบวนการทั้งหมดตั้งแต่ การวางแผนพัฒนา การศึกษาวิเคราะห์สภาพต่าง ๆ ก่อนพัฒนาแล้วนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตร และการสอน การพิจารณาประเมินผลของหลักสูตรทั้งในระหว่างที่มีการใช้หลักสูตรและหลังจาก ใช้หลักสูตรแล้ว การพัฒนาหลักสูตรนั้นจะทำได้ในระดับใดระดับหนึ่ง หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งที่ เป็นองค์ประกอบของหลักสูตรก็ได้

บุญมี เฌรชอด (2531) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การ ปรับปรุงโครงสร้างที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพ สังคม และเพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาต่อความหมายของการพัฒนาหลักสูตรพอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว หรืออาจสร้างขึ้นใหม่ โดยไม่มีพื้นฐานหลักสูตรเดิมอยู่เลยก็ได้ เพื่อให้หลักสูตรที่ใช้อยู่มีความทันสมัยทันต่อสภาพสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไป และเหมาะสมกับความต้องการของสังคมและผู้เรียน

#### 4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังที่นักการศึกษาของไทยและต่างประเทศได้เสนอไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้ตั้งคำถามสำหรับนักพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ข้อ คือ

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้เด็ก
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. จะจัดประสบการณ์เหล่านั้นอย่างไร จึงจะประสบผลสำเร็จ
4. จะสามารถตัดสินใจได้อย่างไรว่าจุดมุ่งหมายเหล่านั้นเป็นไปตามที่กำหนด

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจให้ทราบความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม

ขั้นที่ 2 ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ควรนำมาสอน เพื่อให้มีความรู้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยพยายามคัดเลือกให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ดังกล่าวในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ จัดลำดับ แกะไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกมาได้ในขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะสร้างเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ จัดลำดับ แกะไขปรับปรุงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาเสริม

เนื้อหาวิชาความรู้

ขั้นที่ 7 กำหนดว่ามีเนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์อะไรบ้างที่จะต้องประเมินผลว่าได้มีการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ต้องกำหนดว่า จะใช้วิธีประเมินผลอย่างไรมีอะไรที่จะนำมาช่วยในการประเมินบ้าง



สุมิตร คุฎากร (2523) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์
2. การเลือกและการจัดเนื้อหาและกิจกรรม
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

ช่าง บัวศรี (2531) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

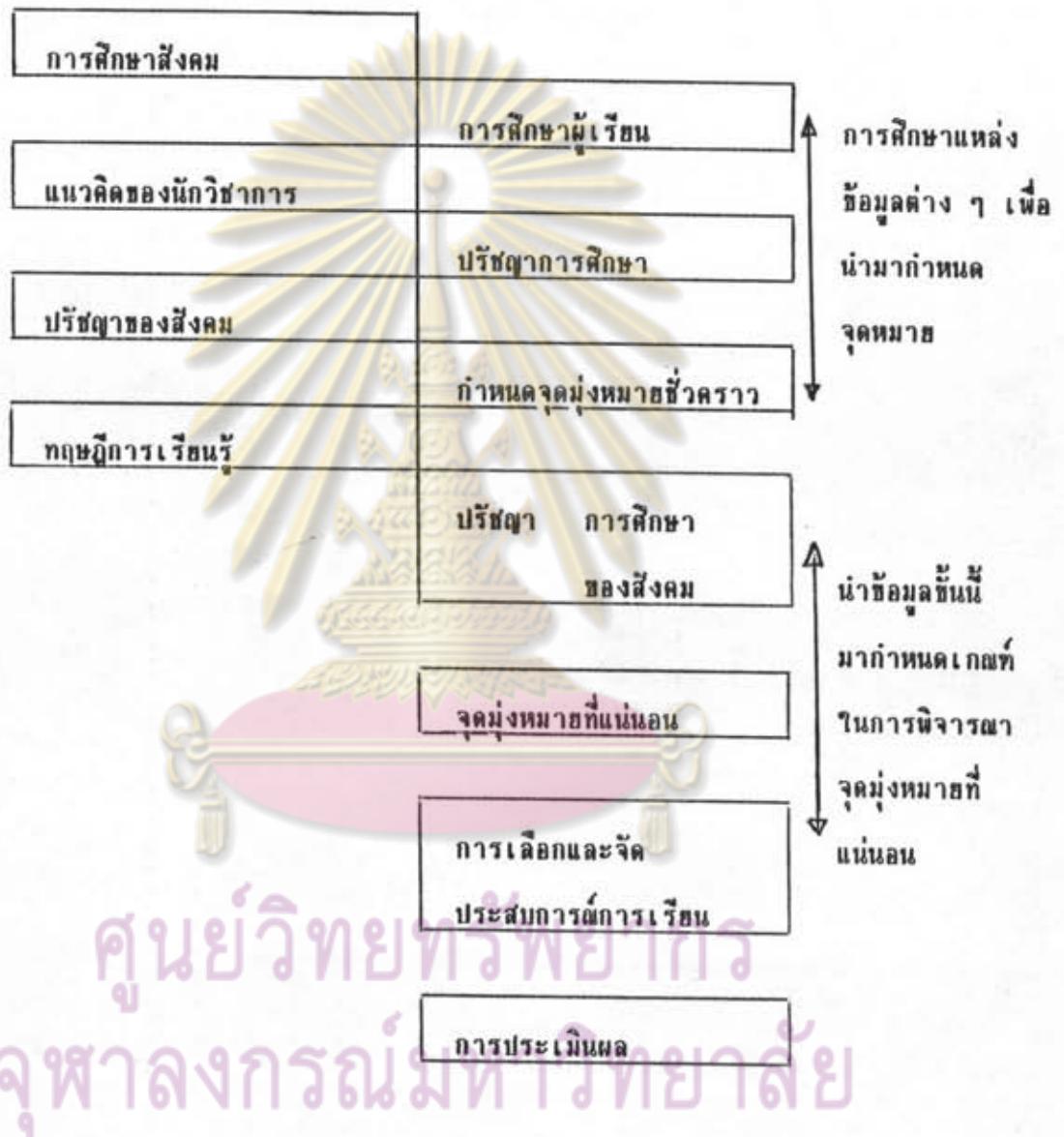
1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการการวัดและการประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

โกลเลอร์ (อ้างถึงในวิชัย วงษ์ใหญ่, 2523) ได้เสนอแผนภูมิซึ่งแสดงถึงกระบวนการ

การพัฒนาหลักสูตรวิชาการ MEAN-ENDS APPROACH

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (TYLER)  
(MEAN-ENDS APPROACH)<sup>1</sup>



<sup>1</sup> วิชัย วงษ์ใหญ่. พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. (กรุงเทพมหานคร: นเรศวร  
การพิมพ์, 2523) หน้า 13.

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler นี้ ถ้าเราได้ศึกษาและวิเคราะห์แล้วจะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการขณะนี้ มีส่วนคล้ายกับวิธีการของเขามาก (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2523)

ถ้าพิจารณาถึง กระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรตั้งที่นักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเสนอมา พอสรุปได้ตามขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ขั้นตอนการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
3. ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้
4. ขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร

#### 5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

บุญมี เพลยอด (2531) ได้เสนอกระบวนการและวิธีการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน
2. จัดตั้งคณะอนุกรรมการในแต่ละกลุ่มวิชา
3. ศึกษาและวิจัยข้อมูล ได้แก่
  - 3.1 ลักษณะหลักสูตรระดับชาติ
  - 3.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของชุมชนในเขต
  - 3.3 ข้อบกพร่องของแผนการสอนที่ผ่านมา
  - 3.4 ปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนแต่ละเขตการศึกษา
4. การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในการปฏิบัติงานร่วมกัน
5. การดำเนินขบวนการกลุ่ม โดยมีวิธีดังนี้
  - 5.1 สร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มก่อนลงมือปฏิบัติงาน
  - 5.2 เตรียมวาระการประชุม
  - 5.3 ส่งเสริมความคิดและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน
  - 5.4 จัดหาอุปกรณ์

กาญจนา คุมารักษ์ (2527) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงาน
2. ศึกษาหลักสูตรแม่บท
3. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
4. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
5. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพของท้องถิ่น
6. ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง
7. ดำเนินการใช้หลักสูตร
8. ประเมินผลการใช้หลักสูตร

จากความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. จัดตั้งคณะกรรมการ
2. วิเคราะห์หลักสูตรแม่บท (หลักสูตรระดับชาติ)
3. วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของท้องถิ่น
4. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
5. การจัดเนื้อหาสาระ
6. จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร
7. ดำเนินการใช้หลักสูตร
8. ประเมินผลการใช้หลักสูตร

#### 6. การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เป็นเรื่องจำเป็น เพราะการเรียนรู้ในสิ่งที่มีประโยชน์ต่อชีวิต เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมย่อมจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนไปใช้ในการแก้ปัญหาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การที่จะสร้างเสริมรากฐานของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นจะต้องกระจายอำนาจปกครองไปยังท้องถิ่นอย่างแท้จริง การดำเนินงานที่สำคัญอันเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นผลระยะยาวก็คือ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ถึงแม้ว่าประเทศจะมีลักษณะองค์ประกอบส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน แต่ในส่วนปลีกย่อยย่อมแตกต่างกันอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้คนไทยทุกคนจะต้องเรียนรู้อย่างเดียวกัน เพื่อเอกภาพของชาติ และก็ต้องเรียนรู้ความแตกต่างในรายละเอียดเฉพาะท้องถิ่นของตน ซึ่งไม่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรแม่บท และการที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนนั้นก็เป็นการเสริมพื้นฐานการเรียนรู้ ทศนคติให้แก่ผู้เรียนเพื่อเขาจะได้รัก กุมใจและส่งเสริมความเจริญให้กับท้องถิ่นของตนได้ (สวัสดิ์ จงกล, 2529)

สรุปแล้ว การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญอย่างมาก เพราะในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสภาพที่แตกต่างกันออกไป เช่นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม อันมีผลต่อความต้องการและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ในการนำหลักสูตรจากส่วนกลางไปใช้ในระดับท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นจึงมีจุดหมายสำคัญอยู่ที่

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับเขตการศึกษาหรือจังหวัด
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น เป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรลักษณะต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น, เอกสารอัดสำเนา)

1. หลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรส่วนที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดการทำตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นได้

2. เป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

เป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น คือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น (โดยเน้นผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียนคือการเป็นผู้มีรายได้ เป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นผู้รู้จักเสียสละ และเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง อันจะมีผลกระทบไปถึงคุณภาพของผู้เรียนเป็นชีวิตที่มีความสุข มีคุณประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง)



3. บทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ท้องถิ่นจะลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการได้ ต่อเมื่อมีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของท้องถิ่น แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ เหล่านี้ออกมาให้ได้ว่าการจัดการศึกษาที่ควรจะเป็นของท้องถิ่นนั้น คืออย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูลท้องถิ่น ช่วยทำให้ท้องถิ่นเกิดความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น มิใช่การพัฒนาหลักสูตร "ความอยาก" หรือ "ความต้องการ" ของใครคนใดคนหนึ่ง

ท้องถิ่นจะทราบว่าการศึกษาคือควรจะเป็นสำหรับท้องถิ่นคืออย่างไร ท้องถิ่นจะต้องศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะความต้องการเกี่ยวกับการศึกษาของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ว่า ชุมชนมีความต้องการ มีความคาดหวังที่จะให้โรงเรียนสอนจัดการเรียนการสอน การบริหารอะไรและอย่างไร

2. วิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัด หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ในแต่ละด้าน ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคและมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบได้ว่า ชุมชนมีความพร้อมในด้านใด มีโอกาสหรือความเป็นไปที่จะพัฒนาในเรื่องใดมากที่สุด

3. วิเคราะห์สิ่งกระทบถึงโรงเรียน หมายถึง การวิเคราะห์อุดมการณ์ อุดมคติ หรือปรัชญาของโรงเรียนว่า โรงเรียนกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไว้อย่างไรบ้าง

4. วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนว่ามีความพร้อมในด้านใด ไม่พร้อมในด้านใด

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน จะช่วยทำให้ท้องถิ่น กำหนด ยุทธศาสตร์ได้ว่าการศึกษาคือควรจะเป็นของท้องถิ่น คืออย่างไร

หลังจากท้องถิ่นได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ จนทำให้เห็นภาพของงานพัฒนาหลักสูตร ของท้องถิ่นตลอดแนวแล้ว ท้องถิ่นจะต้องวางแผนในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตรต่อไป โดย การวิเคราะห์หลักสูตรที่ใช้อยู่ว่าได้มีการกำหนด เรื่องที่ท้องถิ่นควรพัฒนานั้นไว้แล้ว หรือไม่อย่างไรบ้าง มากน้อยเพียงใด แล้วจึงลงมือพัฒนาหลักสูตรตามลักษณะต่าง ๆ ต่อไป

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามแผนยุทธศาสตร์และปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ จะ ช่วยทำให้ท้องถิ่นมีความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการ ของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรลักษณะต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น มี 4 ลักษณะดังนี้

- 4.1 การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน
- 4.2 การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา
- 4.3 การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
- 4.4 การจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่

โดยจะได้เสนอแนวปฏิบัติในการจัดทำหลักสูตรในแต่ละลักษณะไว้ดังนี้

#### 4.1. การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน

การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ ของท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นวิธีหนึ่ง เป็นการทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์ ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น ทั้งนี้การ พัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้จะไม่ตัดหรือเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์ คำอธิบาย/รายวิชา และ คาบเวลาเรียน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

ขั้นตอนการปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน

1. ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์ เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข
2. ศึกษาหลักสูตรแม่บท แล้วกำหนดโครงสร้างเนื้อหาที่จะสอน

3. จัดทำแผนการสอน โดยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

หลังจากท้องถิ่นได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียน การสอนแล้วท้องถิ่นต้องดำเนินการขออนุมัติจากหัวหน้าสถานศึกษา ก่อน เมื่อได้รับการอนุมัติจึงนำไป ใช้จัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้การขออนุมัติให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

#### 4.2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา

การปรับรายละเอียดเนื้อหา ได้แก่ การเพิ่ม ลด ปรับ รายละเอียดเนื้อหา หัวข้อจากคำอธิบายของกลุ่มประสบการณ์ หรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยไม่ ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด

ขั้นตอนการปรับรายละเอียดเนื้อหาหลักสูตร

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรแม่บท

2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะลด/เพิ่มหรือปรับ จากประเด็นที่ได้ จากการวิเคราะห์

3. นำเอารายละเอียดที่ได้จากข้อ 2 ไปปรับเข้าในโครงสร้างขอบข่ายของ เนื้อหาแต่ละกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา สำหรับจัดทำแผนการสอนต่อไป

4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับ เนื้อหาที่เพิ่ม/ลด หรือปรับนั้น

หลังจากท้องถิ่นได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับเพิ่มเติมรายละเอียด เนื้อหาแล้ว ท้องถิ่นต้องดำเนินการขออนุมัติจากหัวหน้าสถานศึกษา ก่อน เมื่อได้รับอนุมัติจึงนำไปใช้ จัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้การขออนุมัติให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

#### 4.3 การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาขึ้นมาให้เหมาะสมและสอดคล้อง กับท้องถิ่นนั้น ท้องถิ่นสามารถจะจัดทำได้หลายลักษณะ เช่น



1. หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอน รายวิชาใดรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงตามที่ระบุไว้ในรายวิชานั้น ๆ อาจจะมีลักษณะ เป็นเล่มหรือเป็นชุดก็ได้

2. แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อการเรียนสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วย เสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

3. หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนตาม หลักสูตรมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาหา ความรู้ด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์แยกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 หนังสืออ่านนอกเวลา หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้ในการเรียน วิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดย ถือว่ากิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3.2 หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาอิงหลักสูตร ซึ่งมี ความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน สำหรับให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ด้วยตนเอง

3.3 หนังสือเทศ หมายถึง หนังสือสำหรับค้นคว้า อ้างอิง เกี่ยวกับการ เรียนการสอน โดยมีกรเขียนเรื่องเป็นเชิงวิชาการ

3.4 หนังสือส่งเสริมการอ่าน หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง ทั่ว ๆ ไป ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติ และมีสาระ ประโยชน์มุ่งส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่าน

4. คู่มือครู หมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนตามหลักสูตร

5. คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารหรือหนังสือสำหรับครูและนักเรียน ใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ขั้นตอนในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

1. การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ท้องถิ่นควรจะได้ดำเนินการตาม

ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 วิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียนที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิด ความรู้ทักษะการปฏิบัติ เจตคติและค่านิยมอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียน เท่าไร เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

1.2 สํารวจสื่อ เอกสารหรือหนังสือ สํารวจรวบรวมสื่อ เอกสารหรือหนังสือ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่าย หนังสือ ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

1.3. วิเคราะห์สื่อ เอกสาร หรือหนังสือ วิเคราะห์สื่อ เอกสารหรือ หนังสือที่สำรวจได้ตามข้อ 2 เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตาม หลักสูตรได้หรือไม่เพียงใด โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

#### 1.3.1 การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร

- มีเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา
- ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ
- ส่งเสริมการพัฒนาเจตคติและค่านิยม
- ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

#### 1.3.2 ความเหมาะสมของเนื้อหา

- ถูกต้องตามหลักวิชา
- ไม่ล้าสมัย

- เหมาะสมกับเวลาเรียน

- ง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

#### 1.3.3 ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา

- เรียงลำดับเนื้อหาดี ไม่สับสน
- อธิบายความชัดเจน เข้าใจง่าย
- ใช้ตัวอย่างประกอบช่วยความเข้าใจได้ดี
- ใช้ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ เพื่อช่วยความ เข้าใจอย่างเหมาะสม

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

### 1.3.4 การใช้ภาษา

- ถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา
- กระชับรัดกุม ไม่เหินห่าง หรือวากวน
- ใช้ศัพท์และประโยคไม่ซับซ้อน เหมาะกับระดับชั้น

### 1.3.5 กิจกรรมเสนอแนะ

- มีคำถามหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์  
วิจารณ์
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หลังจากที่ท้องถิ่นได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับสื่อการเรียนการสอนแล้ว ท้องถิ่นต้องดำเนินการขออนุมัติจากหัวหน้าสถานศึกษา ก่อน เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว จึงจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้การขออนุมัติให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

## 2. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

### 2.1 ขั้นตอนเตรียมการ

- วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- วิเคราะห์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ
- พิจารณาเวลาเรียน

วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน

### 2.2 ขั้นตอนวางแผน

- กำหนดจุดประสงค์ของสื่อ
- กำหนดขอบเขต/หัวข้อของเนื้อหาสาระ
- ทำเค้าโครงสร้าง (Outline) ของสื่อ
- กำหนดแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ
- เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ในการยกวางต้นฉบับ

### 2.3 ขึ้นกร่างต้นฉบับสื่อ

- ลงมือเขียนต้นฉบับครั้งที่ 1
- ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- ตรวจสอบต้นฉบับ ครั้งที่ 2 และปรับปรุง

### 2.4 ขึ้นทดลองใช้ต้นฉบับ

- ทดลองใช้ต้นฉบับกับตัวแทนผู้เรียน 1 คนหรือหลายคนแล้วปรับปรุง
- ทดลองใช้ต้นฉบับกับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอนแล้วปรับปรุง

2.5 จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์ ถ้าเป็นหนังสือเรียนและแบบฝึกหัดจะต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

ในการจัดทำสื่อการเรียน ท้องถิ่นควรรใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ประกอบการพิจารณาในการจัดทำ คือ

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
2. ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
3. เสนอเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้
4. เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
5. เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
6. เนื้อหาไม่บ่อนทำลายเกียรติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อ

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ

7. เนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ในท้องถิ่น

8. ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้
9. ความเหมาะสมของภาพประกอบ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ

หลังจากที่ท้องถิ่นได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ท้องถิ่นต้องดำเนินการเสนอขออนุมัติตามลำดับขั้นตอนจนถึงผู้มีอำนาจในการพิจารณาอนุมัติ (ศสว. เขต เป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาอนุมัติ) เมื่อได้รับการอนุมัติแล้วจึงจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้การขออนุมัติให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

#### 4.4 การจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้ เป็นการจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชาขึ้นมาใหม่ทั้งนี้โดยเนื้อหาวิชา/รายวิชาที่ทำขึ้นใหม่นี้ จะต้องไม่เป็นเนื้อหาหรือรายวิชาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาหรือรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรอยู่ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชาเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันและไม่ว่าจะเป็นวิชาบังคับแกน วิชาบังคับเลือก หรือวิชาเลือกเสรี

##### ขั้นตอนการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาใหม่

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้างของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นฐานในการพิจารณาจัดทำ
  2. ศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา
  3. กำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา/รายวิชา โดย
    - 3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่สิ่งที่ต้องการให้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)
    - 3.2 เขียนจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนทั้งสี่ด้าน (ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ) รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ด้วย
    - 3.3 จุดประสงค์ที่ดีต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช้การดำเนินงานหรือกิจกรรม
  4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุค่าหลักของจุดประสงค์รายวิชา ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการให้ฝึก) ลักษณะของเนื้อหาที่ดี
    - 4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา
    - 4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ
    - 4.3 เหมาะสมกับวัยและพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน
    - 4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา
    - 4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตย
- อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

### 5. กำหนดคาบเวลาเรียน

ระดับประถมศึกษา กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ กำหนดคาบเวลาเรียนไม่เกิน 50 คาบ/งาน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่กำหนด แต่ไม่เกิน 600 คาบ/ปี

ระดับมัธยมศึกษา วิชาบังคับเลือก กำหนดคาบเวลาเรียนให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ส่วนวิชาเลือกเสรี กำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชา ในกรณีที่มีเนื้อหามากก็อาจจัดทำเป็นหลายรายวิชาก็ได้

6. เขียนคำอธิบายรายวิชาให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยให้ระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชา

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบคำอธิบายรายวิชาเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

7.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7.2 สื่อการเรียนการสอน

7.3 การวัดผลและประเมินผล

8. เมื่อท้องถิ่นได้ดำเนินการตามข้อ 1-7 แล้ว ให้ส่งเอกสารในข้อ 6 และข้อ 7 ให้แก่คณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม (ศสว.เขต) พิจารณานุมัติ

เกณฑ์ในการพิจารณานุมัติรายวิชาที่ท้องถิ่นจัดทำ ประกอบด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. สอดคล้องและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท
2. เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละประสบการณ์หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับกำหนดไว้
3. สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
4. มีความสมบูรณ์และความพร้อมพอเพียงที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบ
5. เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีการสอน

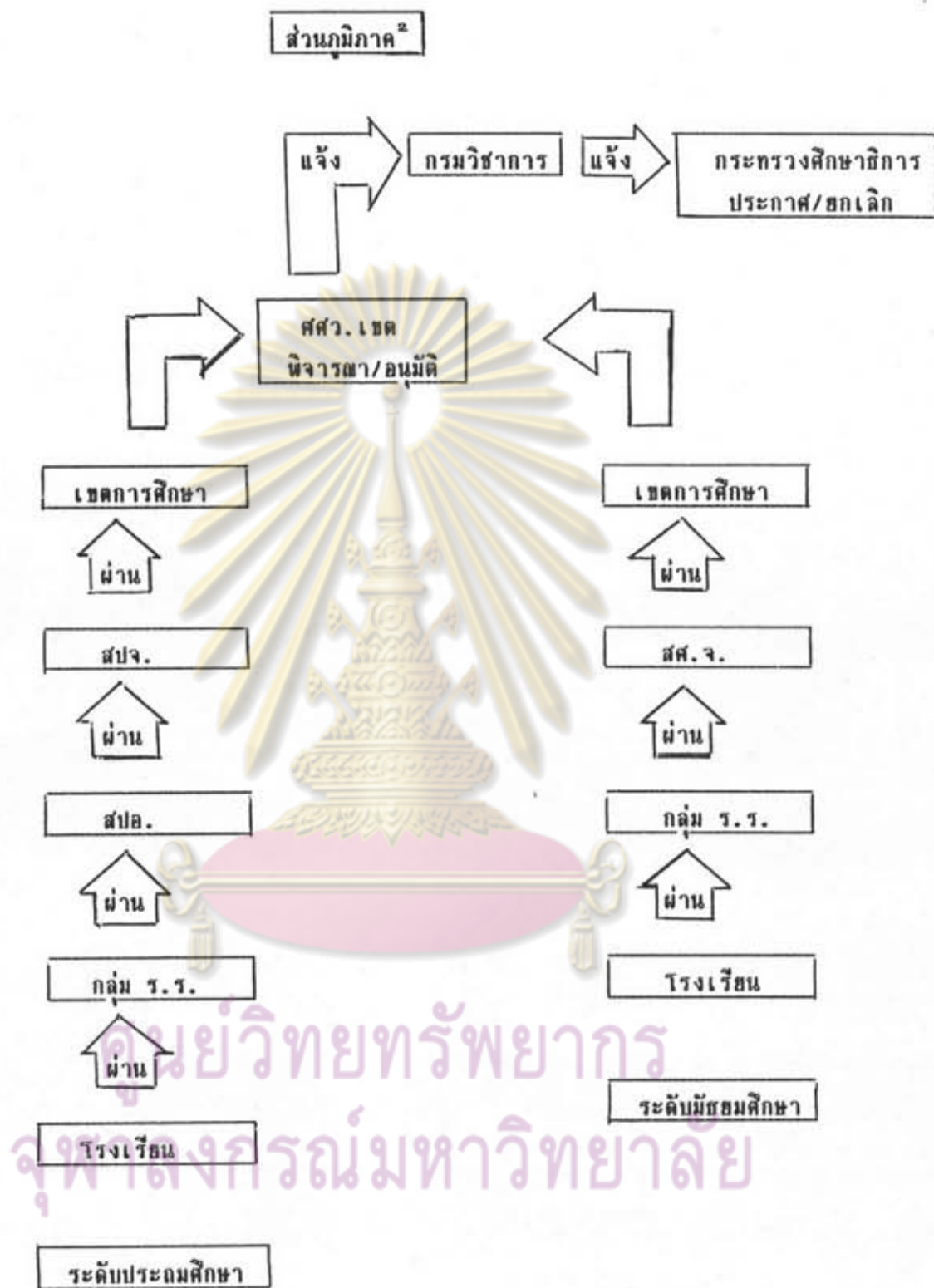
6. ไม่เป็นรายวิชา/เนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่มีในหลักสูตรแม่บท  
 7. ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดี และไม่กระทบกระเทือนกับความมั่นคงของประเทศ

8. มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

หลังจากที่ท้องถิ่นได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำเนื้อหาวิชา/รายวิชา และหรือจัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่แล้ว จะต้องเสนอขออนุมัติตามลำดับดังนี้

1. สำหรับส่วนภูมิภาค (เขตการศึกษา 1-12) ให้เสนอผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับในสำนักงาน จนถึงคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของเขตการศึกษา 1-12 พิจารณาอนุมัติ
2. สำหรับส่วนกลาง (เขตกรุงเทพมหานคร) ถ้าผู้จัดทำเป็นหน่วยงานระดับโรงเรียน ให้เสนอผ่านกลุ่มโรงเรียนแล้วเสนอผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับในสำนักงาน จนถึงหน่วยงานระดับกรม แล้วเสนอ ศสว.เขต กรุงเทพมหานคร เป็นผู้พิจารณาอนุมัติ  
 ลำดับขั้นตอนการขออนุมัติ เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

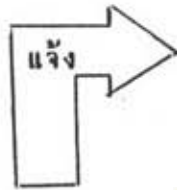
ศูนย์วิทยทรัพยากร  
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



<sup>๒</sup>กรมวิชาการ, "การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น". (อัดสำเนา) หน้า 11



ส่วนกลาง<sup>3</sup>



กรมวิชาการ



กระทรวงศึกษาธิการ  
ประกาศ/ชกเลิก

ศศว. เขต กทม.  
พิจารณา/อนุมัติ



กรมหรือเทียบเท่า



หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง



กลุ่มโรงเรียน



โรงเรียน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระดับประถม/มัธยม

<sup>3</sup>กรมวิชาการ, "การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. (อัคราเนา)

## 7. การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรสำคัญอันดับแรกในการส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางแผน เตรียมการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงต้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือครูในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนของครูในด้านต่าง ๆ ดังนี้

### 7.1 การกำหนดนโยบาย

กรมสามัญศึกษา (2535) ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2535 ในด้านคุณภาพการศึกษาไว้ว่า "พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้ทัดเทียมกัน สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถตามหลักสูตร มีนิสัยรักการอ่าน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ร่าเริงแจ่มใส มีศีลธรรม มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย รับผิดชอบ ชยัน ประหยัด พึ่งตนเองได้ สามารถทำงานเป็นกลุ่มและหมู่คณะ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข" สำหรับนโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ได้กล่าวไว้ว่า "ให้นักเรียนได้เรียนและฝึกทักษะวิชาชีพตามความถนัด ความสามารถและความสนใจของนักเรียน รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนให้นักเรียนสามารถทำงานเป็นกลุ่มและสามารถนำหลักวิชามาประยุกต์ในชีวิตประจำวันและสังคมได้อย่างเหมาะสม"

การที่จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นได้ พระนอม แก้วกำเนิด (2533) กล่าวว่าจะต้องพิจารณาดำเนินการอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมในท้องถิ่นของตน จากใกล้ตัวไปสู่ไกลตัวออกไป แต่ไม่ละเลยที่จะเจาะลึกเรียนรู้ท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น จนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตนได้ นักเรียนจะรักท้องถิ่นไม่พอพพลบหน้อออกไปจากท้องถิ่นของตนเอง

2. จัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้กระทำจริงต่อสภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเอง ได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ได้มีโอกาชีพการปฏิบัติงานและดำเนินการอย่างแท้จริงในท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้จัดเป็นกระบวนการของนักเรียน นั่นคือการดึงสภาพนอกโรงเรียนเข้าสู่การเรียนของนักเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น

3. กระบวนการเรียนการสอนที่ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วยอย่างใกล้ชิด ทรัพยากรท้องถิ่น คือทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นคือโรงงาน สถานที่ประกอบการ ทรัพยากรมนุษย์ คือวิทยากร วิชาการต่าง ๆ อาชีพต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

จากนโยบายและแนวคิดในการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ในระดับโรงเรียนจึงต้องยึดถือและน่านโยบายไปวางแผนปฏิบัติให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน อันได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องมีการกำหนดนโยบายของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

## 7.2 การเตรียมบุคลากร

เนื่องจากครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตรครูผู้สอนควรได้มีการพัฒนาตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การที่จะให้ครูพัฒนาความรู้ความสามารถดังกล่าวได้ จำเป็นต้องจัดให้มีการอบรมครูเพื่อให้ทราบแนวทางในการดำเนินการ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) ได้กล่าวว่าการเตรียมบุคลากรควรจัดดำเนินการในหัวข้อต่อไปนี้

1. ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งเป็นขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร
2. ลักษณะพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก จะให้ความรู้แก่ครูในการเลือกเนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในแต่ละวัยที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวทางให้ครูได้ศึกษาเพื่อวางแผนงานในการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

4. เนื้อหาความรู้ ควรมีความจำเป็นต้องเข้าใจเนื้อหาความรู้ที่จะสอนให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง และจะต้องมีความรู้ในด้านเนื้อหาวิชาด้วย

5. การวางแผนการจัดการศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในด้านการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาและปรัชญาด้านการศึกษาของชาติ

6. การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญยิ่ง เพื่อให้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรและการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรต่อไปด้วย

การเตรียมมีกรอบมคอ. เพื่อใช้หลักสูตรดังกล่าวจึงถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ถ้าครูไม่ได้รับการอบรม นวัตกรรมเทคโนโลยี วิธีการสอน ขบวนการใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ แม้จะเขียนเสนอแนะไว้ชัดเจนที่หลักสูตรคู่มือครู แต่การนำไปใช้ อาจจะมีการสื่อสารได้ไม่เต็มที่ การใช้หลักสูตรก็จะดำเนินการไปอย่างขาดประสิทธิภาพ การฝึกอบรมครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรใหม่ จึงเป็นสิ่งจำเป็นและต้องทำ และควรจัดในรูปแบบปฐมนิเทศให้ทุกคนได้ศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหาของหลักสูตร และจะนำไปปรับใช้ในห้องเรียนได้อย่างไร โดยการทำวงกลม การสอน ประมวลการสอน การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนและทดลองสอน เพื่อแก้ไขปรับปรุงโดยการทำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และใช้เวลาอย่างน้อยประมาณ 2 สัปดาห์ (วิเชียร วงษ์ใหญ่, 2523)

### 7.3 การเตรียมสถานที่ใช้สอน

การเตรียมสถานที่ใช้สอนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสถานศึกษา ไม่จำเพาะวิชาเลือกเสรีเท่านั้น วิชาสามัญหรือวิชาอื่น ๆ ก็จำเป็นต้องใช้สถานที่ในการเรียนการสอน แต่วิชาเลือกเสรีเป็นวิชาที่โรงเรียนจะเปิดสอนอย่างหลากหลาย สถานที่ที่เป็นห้องเรียนอาจไม่เพียงพอ ซึ่งโรงเรียนอาจพิจารณาใช้สถานที่อื่นภายในโรงเรียนที่สามารถควบคุมดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เป็นที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนก็ได้ นอกจากนี้หลักสูตรฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 เป็นหลักสูตรที่เปิดกว้างที่จะให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การจัดวิชาเลือกเสรี อาจต้องจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งอาจต้องใช้สถานที่ภายนอกโรงเรียน เช่น วัด หรือ ศูนย์เยาวชน หรือ ใช้บุคลากรภายนอกโรงเรียนเป็นที่ให้ความรู้ทั้งนี้ในโรงเรียนควรจะจัดการและประสานงานให้ทุกอย่างเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

#### 7.4 การเตรียมงบประมาณ

การจัดเตรียมงบประมาณเพื่อการเรียนการสอนนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญมากสำหรับสถานศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานงบประมาณจะต้องมีความรู้และมีทักษะต่อการจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนประจำปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงและถึงประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ หากจะพูดอีกนัยหนึ่งก็พูดได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเงินของโรงเรียน จะต้องมีส่วนร่วมในการจัดงบประมาณของโรงเรียนได้ไม่มีผิดพลาด สามารถจัดงบประมาณของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแผนการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มวิชาได้เป็นอย่างดี

การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอนนั้น กรมสามัญศึกษาเสนอแนะว่า ทางโรงเรียนควรจะได้คำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

##### 1. ลักษณะของค่าใช้จ่าย อาจแยกได้ดังนี้

1.1 ค่าใช้จ่ายตามลักษณะของหน่วยงานทางวิชาการ เช่น ฝ้ายปฏิบัติการสอน ฝ้ายสนับสนุน ฝ้ายบริหาร ฝ้ายกิจกรรม เป็นต้น

1.2 ค่าใช้จ่ายตามลักษณะหน้าที่ เช่น ภาควิชาต่าง ๆ งานแนะแนว งานกิจกรรม เป็นต้น

1.3 ค่าใช้จ่ายตามลักษณะของรายการ เช่น โครงการเรียนการสอนรายวิชา โครงการจัดกิจกรรมรายวิชา เป็นต้น

##### 2. รูปแบบของวิธีการจัดงบประมาณ โดยปกติก็ใช้กันอยู่ 2 รูปแบบ

2.1 ค่าใช้จ่ายฐานจากปีที่ผ่านมามีมูลค่าหรือขาดดุล หรือเกินดุลเล็กน้อยเพียงใด

2.2 ไม่คำนึงถึงฐานจากปีก่อน สามารถจะใช้กับโครงการใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยจัดสรรงบประมาณมาก่อน

##### 3. ขั้นตอนในการจัดสรรงบประมาณ มีขั้นตอนตามวงจรมุ่งต่อไปนี้

3.1 ขึ้นจัดเตรียมการและนำเสนอ เช่น ให้หน่วยงานหรือภาควิชาหรือเจ้าของโครงการเสนอแผนการใช้งบประมาณประจำปีการศึกษาต่อคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

3.2 ขึ้นรับรองและอนุมัติงบประมาณ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่จะพิจารณารับรองและอนุมัติการใช้งบประมาณนั้น ๆ

3.3 **ขั้นปฏิบัติ** เมื่อคณะกรรมการบริหารโรงเรียนได้ให้การรับรองและอนุมัติ การใช้งบประมาณนั้น ๆ แล้วก็เป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบจัดดำเนินการบริหารการใช้งบประมาณ ให้สอดคล้องกับขั้นตอนในโครงการนั้น ๆ

3.4 **ขั้นประเมินผล** เป็นการประเมินการใช้งบประมาณทุกขั้นตอนเมื่อจบ โครงการหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่โรงเรียนพึงจัดทำไว้เป็นหลักฐานเพื่อนำข้อมูล มาประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณในโอกาสต่อไป

## 7.5 การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน

สัจด์ อุทรานันท์ (2528) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดทำข้อมูลพื้นฐานไว้ว่า เพื่อเป็น พื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ หรือการปรับปรุงหลักสูตรที่มี อยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กระทำได้ 2 ลักษณะดังนี้

1. การศึกษาความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการสำหรับการวิเคราะห์เพื่อใ้ ทรบแน่นชัดเจนไปว่า ปัญหาและความต้องการอันไหนเป็นปัญหาและความต้องการอันแท้จริง ส่วนใหญ่ จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลในขอบเขตที่กว้างขวาง

2. การศึกษาปัญหาเฉพาะ มักจะใช้การพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ โดยมากจะเลือกศึกษาเฉพาะปัญหาที่เห็นว่ามีคามสำคัญและยังไม่เคยปรากฏมาก่อน เพื่อค้นหา ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของปัญหาเหล่านั้น เพื่อนำมาเป็นรากฐานของการพัฒนาหลักสูตรต่อไป มัก กระทำในขอบเขตจำกัดและทำได้ง่าย จึงเหมาะที่จะนำมาใช้กับหลักสูตรที่ใช้ในบริเวณที่ค่อนข้าง เฉพาะเจาะจง เช่นหลักสูตรที่ใช้ในท้องถิ่นหรือในโรงเรียน

แหล่งข้อมูลที่สำคัญ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชน ซึ่งอาจรวบรวมจากบุคคลต่าง ๆ ที่ อยู่ในพื้นที่นั้น เช่น นักการศึกษา ประชาชน ผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญด้านชุมชน ตลอดจนศิษย์เก่า
2. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน อาจศึกษาได้จากตัวผู้เรียน บางกรณี ศึกษาได้จากครูในฐานะที่สอนนักเรียนกลุ่มนั้น ๆ เป็นเวลานานพอสมควร

วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาโดยตรง อาจทำได้ดังนี้

1.1 สอดถามโดยใช้นแบบสอบถาม

1.2 สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

- 1.3 สิ่งเกิดกิจกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ
- 1.4 ระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้อง
2. การศึกษาโดยอ้อม อาจทำได้ดังนี้
  - 2.1 ศึกษาต้นคว้าจากเอกสาร
  - 2.2 รับฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ
  - 2.3 วิเคราะห์ตัวชี้นำ (indicators) ที่สำคัญ

#### 7.6 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) ได้กล่าวถึงการประชาสัมพันธ์หลักสูตรว่า หมายถึง การปฏิบัติงานที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรจะต้องวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรเพื่อการสื่อสารสองทาง และเสริมสร้างให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตร ป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิด ขจัดและลดสาเหตุแห่งการขัดแย้งต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนนโยบายการดำเนินการใช้หลักสูตร การวางแผนงานประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นเสมือนหัวใจของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ที่ดี ช่วยให้เกิดการประสานงาน ขจัดอุปสรรคและปัญหาซ้ำซ้อน ถ้าขาดการวางแผนก็ยากที่งานการใช้หลักสูตรจะดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ การวางแผนการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ควรจัดเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนการใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และภายหลังการใช้หลักสูตร การวางแผนการประชาสัมพันธ์หลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ จะต้องกำหนดหรือระบุสิ่งที่ต้องการประชาสัมพันธ์ไว้อย่างชัดเจนว่าเพื่ออะไรบ้าง จะต้องสร้างความเข้าใจในสิ่งใด หรือด้วยการแก้ปัญหาใดในหลักสูตร
2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ต้องระบุให้แน่ชัดว่ากลุ่มเป้าหมายคือใคร มีพื้นฐานการศึกษาหรือภูมิหลังอย่างไร รวมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ เช่น พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งว่าใครจะสามารถเป็นผู้นำความคิดเห็นหรือมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ข่าวสารหลักสูตรไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น
3. การกำหนดหัวเรื่อง จะต้องกำหนดให้แน่นอนว่า แนวหัวเรื่องเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตรจะเน้นไปทางใด ตลอดจนการกำหนดสัญลักษณ์ หรือข้อความที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็ว

4. การกำหนดระยะเวลา จะต้องมีการกำหนดช่วงระยะเวลาหรือจังหวะเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นอาจจะเริ่มทำการเผยแพร่เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ล่วงหน้า เป็นการกระตุ้นความสนใจ

5. การกำหนดสื่อและเทคนิคต่าง ๆ จะต้องกำหนดลงไปว่าจะใช้สื่อหรือเครื่องมือใดบ้าง รวมทั้งเทคนิคอื่น ๆ

6. การกำหนดงบประมาณ จะต้องกำหนดงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินงานให้ชัดเจน การกำหนดงบประมาณรวมทั้งกำหนดบุคลากรที่จะต้องใช้ในการดำเนินงาน

การประชาสัมพันธ์หลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งนี้เพราะการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นวิธีการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกฝ่าย เพื่อให้ทราบ bahwa หลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่มีการปรับตรงจุดใด มีจุดเน้นอย่างไร และมีวิธีปฏิบัติในการใช้หลักสูตรอย่างไร ถ้าทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันจะทำให้เกิดความร่วมมือสนับสนุนการใช้หลักสูตรตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

#### 7.7 การจัดหาวัสดุหลักสูตร

กรมวิชาการ (2534) กล่าวถึงการจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนไว้ว่า การบริการวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานหลักสูตรมีสิ่งดังกล่าวครบถ้วนและสามารถนำไปใช้ได้สะดวก ทันเวลาและคุ้มค่า การบริการจัดหาวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตรจะบรรลุเป้าหมายต้องมีการจัดการอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ครูวิเคราะห์และตรวจสอบความต้องการวัสดุเอกสารประกอบหลักสูตรแล้วแจ้งให้โรงเรียนทราบ
2. โรงเรียนรวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการของครู แยกประเภทเป็นสิ่งที่ต้องจัดหาและจัดซื้อ
3. โรงเรียนส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่ให้บริการ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด สำหรับสิ่งที่ต้องจัดซื้อโดยใช้งบประมาณ

สิ่งที่เราต้องจัดหา ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมการสอน ฯลฯ ที่เป็นของท้องถิ่น ให้ส่งไปยังศูนย์วิชาการระดับกลุ่มโรงเรียน ศูนย์วิชาการจังหวัด และเขตการศึกษา



4. หน่วยงานที่ให้บริการตามข้อ 3 วิเคราะห์ข้อมูลแล้วดำเนินการผลิตหรือจัดทำตามความต้องการ แล้วนำไปบริการโรงเรียนหรือหน่วยปฏิบัติ

5. หน่วยงานตามข้อ 3 ซึ่งได้แก่ เขตการศึกษา และจังหวัด ส่งข้อมูลไปยังกรมวิชาการ เพื่อขอรับบริการในเรื่องเอกสารหลักสูตร และความช่วยเหลือทางวิชาการ ในกรณีไม่สามารถจัดบริการให้หน่วยปฏิบัติได้

6. กรมวิชาการวิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการช่วยเหลือตามบทบาทหน้าที่การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนจึงเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอน เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีการสำรวจความต้องการของครู รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือและจัดบริการด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนแก่ครูได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม

#### 7.8 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น

การนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยประกอบการจัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นั้นเป็นการสอดคล้องกับความมุ่งหวังของหลักสูตร เพราะนอกจากจะจัดข้อจำกัดของโรงเรียนได้แล้ว ชุมชนก็ยังมีส่วนเข้ามา มีบทบาทให้การศึกษากับนักเรียนกับโรงเรียนด้วย ทรัพยากรท้องถิ่นที่โรงเรียนสามารถนำมาใช้เป็นปัจจัยประกอบการเรียนการสอนได้ก็คือ ทรัพยากรทางบุคคล ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นและทรัพยากรทางสังคมในชุมชนนั้น ๆ

กรมสามัญศึกษา เสนอแนะว่าโรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอนได้ 2 ทางคือ

1. นำทรัพยากรเข้ามาให้การเรียนรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนในรูปแบบวิชาการประจำวิชาหรือในรูปแบบวัสดุอุปกรณ์การฝึกปฏิบัติงาน

2. จัดให้นักเรียนออกไปรับการเรียนรู้จากทรัพยากรนอกโรงเรียน กรมวิชาการได้กล่าวถึงการบริหารด้านวิชาการและการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นสรุปได้ดังนี้

1. ครูใช้สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและชีวิตเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
2. ใช้สถานฝึกงานอาชีพในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

3. จัดหาเครื่องมือและวัสดุ อุปกรณ์จากแหล่งต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาใช้ในการ  
เรียนการสอน

4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากประสบการณ์และขนบธรรมเนียม  
ประเพณีท้องถิ่น

### 7.9 การนิเทศติดตามผล

การนิเทศมีความจำเป็นอย่างยิ่งในหน่วยงานทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการ  
ศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โรงเรียนเป็น  
หน่วยงานหนึ่งที่มีการนิเทศการศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่ง การนิเทศอาจเป็นในรูปแบบศึกษานิเทศก์จาก  
กรมเจ้าสังกัดของโรงเรียนไปให้การนิเทศและโรงเรียนนิเทศ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการเรียน  
การสอนเป็นไปตามความมุ่งหมาย การนิเทศแบบนี้เรียกว่า การนิเทศภายใน

ความหมายของการนิเทศการศึกษา ได้มีผู้ให้ไว้หลายทัศนะด้วยกัน เช่น

Kimball Wiles (1956) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ การแนะนำซึ่งกัน  
และกัน วางแผนงานร่วมกัน ปรึกษาหารือซึ่งกันและกัน เพื่อหาทางปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

Carter V. Good (1959) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายาม  
ทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครู หรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้  
รู้จักวิธีการปรับปรุงงานสอนให้เกิดความเจริญของงานทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนา  
ครู ช่วยในการเลือก และปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยปรับปรุงวัสดุและเนื้อหาการสอน  
ปรับปรุงวิธีสอน และช่วยปรับปรุงการประเมินผล

กรมสามัญศึกษา เสนอนิเทศที่จำเป็นสำหรับหลักสูตรใหม่ไว้ดังนี้ คือ  
การแนะนำ การประชุมชี้แจง การประชุมปฏิบัติการ การประชุมสัมมนา การประชุมอบรม การ  
บรรยายและอภิปราย การศึกษานอกสถานที่ การทดลองปฏิบัติการ การจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ  
การจัดตั้งศูนย์วิชาการ การเยี่ยมเยียนตามชั้นเรียน การสาธิต

สำหรับการติดตามผลที่กรมสามัญศึกษา เสนอนิเทศให้โรงเรียนต่าง ๆ ก็ปฏิบัติเพื่อ  
ให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลมีดังนี้

1. การติดตามและตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ

1.1 เอกสารหลักสูตร

1.2 แบบบันทึกการประเมินผลการเรียนของรายวิชา

### 1.3 แบบแสดงสถิติการมาปฏิบัติงาน

### 1.4 แผนปฏิบัติการสอน

2. การติดตามผลการปฏิบัติงานประจำเดือนและประจำปี การวางแผนปฏิบัติงานตลอดปี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างสูง โรงเรียนจะต้องมีปฏิทินประจำปีของคนอยู่ ซึ่งกำหนดกิจกรรมและงานที่จะต้องปฏิบัติโดยสังเขปให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ โดยจัดทำเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน และรายภาค เพื่อสะดวกในการติดตามผลการปฏิบัติงานประจำเดือนและตลอดปีการศึกษา

### 7.10 การประเมินผล

Taba (1962) กล่าวว่า การประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาถึงสิ่งที่ได้เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะพิจารณาถึงว่าจุดมุ่งหมายทางการศึกษาได้รับผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด

เสวิมศรี ไชยศรี (2528) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลว่า หมายถึง การพัฒนาตัดสินใจว่า กระบวนการหรือผลลัพธ์นั้นมีคุณภาพเหมาะสมเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลจากเครื่องมือการวัดต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยในการตัดสินใจ ปรับปรุง พัฒนา เลือก และใช้สรรพสิ่งทั้งมวล

Michael Seriven (อ้างถึงในเสวิมศรี ไชยศรี, 2528) ได้แบ่งประเภทของการประเมินผลออกเป็น 2 แบบ คือการประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) กับการประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการ (Summative Evaluation) ซึ่งการประเมินทั้งสองแบบต่างกันในเรื่องของระยะเวลาที่ทำการประเมินมากกว่าจะต่างกันในเรื่องของวิธีการ การประเมินผลระหว่างดำเนินการเป็นการประเมินเป็นระยะ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ส่วนการประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการนั้น จะต้องให้การประเมินระหว่างดำเนินการไปพิจารณา

กล่าวโดยสรุป การประเมินผลการจัดการสอนนับว่าเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย ในอันที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประชาชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะ เป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงาน ตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชนและครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาคตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัด

ต่าง ๆ

4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจ

ช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความ

เจริญแก่ตนเองและชุมชน

6. มีทัศนคติที่ค้ำจุนสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือก

อาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง

7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการและสามารถ

ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนะทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

### โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3 หน่วยการเรียนรู้
ศิลปศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6 หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ

ดังนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย

ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

ศูนย์วิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลากร

พจนานามัส

ศิลปศึกษา

2.5 กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

อาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมความระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา  
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ กิจกรรมออกเสียง-เนตรนารี หรือศูภภาษา หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์  
จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค และกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน  
1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางโครงสร้าง  
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)<sup>๕</sup>

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-		4	-		4	-	
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
2.2 คณิตศาสตร์	3	-		3	-		-	-	
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. ทัศนศิลป์			10			10			13
4.1 ผลงานมีชื่อ	1	2		1	2		1	2	
4.2 ศิลปศึกษา	1	-		1	-		1	-	
5. การงานและอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
	30			30			30		
กิจกรรม									
1. กิจกรรมตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม ในสถานศึกษา ซึ่งกีด กระทรวงศึกษาธิการ									
1.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีหรือ อวสานหรือผู้ บำเพ็ญประโยชน์	1			1			1		
1.2 กิจกรรมอื่น ๆ	1			1			1		
2. กิจกรรมแนะแนว หรือ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	1			1			1		
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน	2			2			2		
รวมทั้งหมด	35			35			35		

<sup>๕</sup>กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533), หน้า 4.

## แนวคำเนิการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวคำเนิการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และความสามารถแสวงหา

แนวทางในการพัฒนาตนเอง

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน

7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องการเสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจิตธรรมของอย่างสม่ำเสมอ

8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

9. ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

### 1. เวลาเรียน

1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน

1.2 ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้นักเรียนเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์

และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อน ซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ



1.3 ในสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ

1.4 ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ และให้โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมอื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ 1 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอิสระอีกสัปดาห์ละ 2 คาบ

## 2. หน่วยการเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

## 3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ นักเรียนจะเลือกเรียนได้เพียง 1 ภาษา

3.2 การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

## 4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

- 5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง จำนวน 90 หน่วยการเรียน และทวราชวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน
- 5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา
- 5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียน
- 5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการการจัดกิจกรรม ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือ กิจกรรมสภากาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และเลือก กิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์ของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น หรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของคนในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเข้าขั้นปัญญา มีความรู้ และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมพัฒนาสังคมด้วยแนวทาง และวิธีการใหม่ ๆ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาดำเนินหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ
3. สามารถเป็นผู้นำ และเป็นผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคล

และส่วนรวม

4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน
7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ

9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ

#### โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 30 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ ราชวิชาต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย 6 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา 6 หน่วยการเรียนรู้

พลานามัย 3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

พลานามัย 3 หน่วยการเรียนรู้

วิทยาศาสตร์ 6 หน่วยการเรียนรู้

พื้นฐานวิชาชีพ 6 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อยจำนวน 45 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากราช

วิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย

ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.3 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ

พลานามัย

ศิลปะ

2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์

2.5 กลุ่มวิชาอาชีพ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

### 3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา  
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532 จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้  
จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค

### 3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

หมายเหตุ

การเลือกเรียนรายวิชาเลือกเสรีของผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธ จะต้องเลือกเรียน  
รายวิชาพระพุทธศาสนา ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางโครงสร้าง  
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)<sup>๕</sup>

วิชา	ชั้น ม.4-ม.6		
	จำนวนหน่วยการเรียน		
	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก	
1. ภาษาไทย	6	-	เลือกเรียนรายวิชา ต่าง ๆ อีกอย่างน้อย 45 หน่วยการเรียน (ผู้เรียนที่นับถือศาสนา พุทธทุกคนจะต้องเลือก เรียนรายวิชาพระ พุทธศาสนา ภาคเรียน ละ 1 รายวิชาตลอด 3 ปี)
2. สังคมศึกษา	6	-	
3. พลานามัย	3	-	
4. วิทยาศาสตร์	-	3	
5. พื้นฐานวิชาอาชีพ	-	6	
6. คณิตศาสตร์	-	6	
7. ภาษาต่างประเทศ	-	-	
8. ศิลปะ	-	-	
9. อาชีพ	-	-	
รวมจำนวนหน่วยการเรียน	15	15	30
<b>กิจกรรม</b>			
1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัด กิจกรรมในสถานศึกษา สังกัด กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532			1 คาบ/สัปดาห์/ภาค
2. กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรม แก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนา การเรียนรู้			2 คาบ/สัปดาห์/ภาค
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน			

<sup>๕</sup> กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2533), หน้า 3.

## แนวคำเนิการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาดมหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวคำเนิการไว้ ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางตามความถนัดและความสนใจ
2. จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ
3. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ อย่างเสมอ
4. จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
8. ให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และรายวิชาที่ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ
9. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องการเสริมสร้างค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
10. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

## จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

### 1. เวลาเรียน

- 1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนโดยปกติประมาณ 3 ปี
- 1.2 ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้นักเรียนเลือกเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ โรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์นั้น เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอนจะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

1.3 ในสัปดาห์หนึ่งโรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างน้อย 25 คาบ และจัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบ และจัดกิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อีก 2 คาบ เวลานอกเหนือจากนี้ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาเพิ่มเติมตามความสนใจและปฏิบัติกิจกรรมอิสระ

## 2. หน่วยการเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้น หรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

## 3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ ผู้เรียนจะเลือกเรียนได้ 2 ภาษา เท่านั้น

3.2 การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฯ และการใช้แหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

## 4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533

## 5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างอย่างน้อย 75 หน่วยการเรียน รายวิชาที่ลงทะเบียนเรียน ต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนของวิชาบังคับทั้งหมด



5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 75 หน่วยการเรียน

5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรม  
ในสถานศึกษา ซึ่งกัตกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม  
ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่าน  
จุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร  
มัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นโดยตรง นั้น มีผู้น้อย ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะที่ผ่านมามีหลักสูตร ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ, 2531) ตามหลักการข้อที่ 3 ว่า เป็นหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่น ด้านอาชีพ การจัดสอนอาชีพ จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมีแนวดำเนินการระบุไว้ในเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ, 2531) ข้อที่ 8 ว่าด้วยการจัดรายวิชาของกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ การจัดรายวิชาของหลักสูตรกลุ่มวิชา การงานและอาชีพ นอกเหนือจากที่มีอยู่ในหลักสูตรนี้ให้โรงเรียนเป็นผู้จัดทำตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่นได้ โดยขออนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ งานพัฒนาหลักสูตรเต็มรูปแบบถึงขั้นจัดทำรายวิชาขึ้นใหม่ จึงปรากฏในส่วนของกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ เช่นเดียวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษา จึงมีการศึกษาในส่วนของการจัดวิชาอาชีพเป็นส่วนใหญ่นักเรียนจะได้มีโอกาสเรียนวิชาเลือกที่โรงเรียนเปิดสอนอยู่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยในการที่จะให้เด็กระดับเดียวกันเรียนวิชาเลือกเหมือนกัน การเรียนวิชาอาชีพ ผู้ปกครองต่างมีความเห็นว่าควรให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพอยู่ในโรงเรียน

จำเนียร น้อยท่าช้าง (2523) หน่วศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ได้วิจัยเรื่อง "ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอนวิชาชีพของเด็ก ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น ถึงร้อยละ 93.17 ในการเลือกแผนการเรียน ผู้ปกครองให้เด็กเลือกแผนการเรียนเอง ผู้ปกครองและเด็กร่วมกันเลือกแผนการเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพอใจในวิชาเลือกที่โรงเรียนเปิดสอนอยู่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยในการที่จะให้เด็กระดับเดียวกันเรียนวิชาเลือกเหมือนกัน การเรียนวิชาอาชีพ ผู้ปกครองต่างมีความเห็นว่าควรให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพอยู่ในโรงเรียน

พริ้มเพรา คงชนะ (2526) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน วิชาอาชีพท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 10" พบว่าสื่อการสอนที่ครูผู้สอนใช้ในการสอน ครูมิได้สนใจแต่ไม่เพียงพอ ครูผู้สอนศึกษาสื่อการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่นเป็น

บางครั้งและใช้เฉพาะบางบท บางหัวข้อ และคิดว่าจากหนังสือประกอบ หลักสูตรเป็นสื่อการสอน  
ที่ครูใช้มากเกี่ยวกับปัญหาพบว่า มีปัญหามากเมื่อไม่ได้รับสื่อการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่น หรือได้รับล่าช้า  
หรือไม่ครบถ้วน หรือไม่เพียงพอับความต้องการ ไม่สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนการสอน  
ไม่สามารถจัดหา ทำสื่อการเรียน และไม่สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่สามารถ  
จัดหาและทำสื่อการเรียน และไม่สามารถประเมินผลได้ตามที่เสนอแนะไว้ในคู่มือการสอนวิชาชีพ  
ของท้องถิ่นและขาดแคลนอุปกรณ์เกี่ยวกับการทดสอบ นอกเหนือจากการใช้การสังเกตและ  
การตรวจงาน

สุวิทย์ ชื่อตรง (2526) ได้วิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาอาชีพ  
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในจังหวัดละโว้ เชียงเทรา ชลบุรี และระยอง"พบว่า  
สภาพการเรียนการสอนวิชาอาชีพ การสอนที่ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย คือนักเรียนใช้วัสดุอุปกรณ์และ  
เครื่องมือต่าง ๆ อย่างระมัดระวัง นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อตกลงในการใช้วัสดุอุปกรณ์และ  
เครื่องมืออย่างเคร่งครัด ใช้การสอน โดยวิธีบรรยาย การพานักเรียนออกไปทัศนศึกษาหรือดูงาน  
ด้านวิชาชีพในท้องถิ่น การเชิญวิทยากรหรือบุคลากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ  
การมอบหมายงานให้นักเรียนร่วมศึกษาค้นคว้าการทำรายงานเป็นรายบุคคล การมอบหมายงานให้  
นักเรียนร่วมศึกษาค้นคว้าและทำรายงานส่งเป็นกลุ่ม การให้นักเรียนจัดบอร์ดหรือป้ายนิเทศส์เกี่ยวกับ  
งานอาชีพอย่างสม่ำเสมอ ในด้านสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความเห็นว่าสื่อการเรียนการสอน  
วิชาอาชีพส่วนใหญ่มีความเพียงพอในระดับน้อย

กิตติสา คาระสวัสดิ์ (2528) ได้วิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรวิชาชีพเพิ่มเติมใน  
โรงเรียนมัธยมในพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท" กลุ่มประชากร ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน  
หัวหน้าหมวดวิชาการงานและอาชีพ ครูผู้สอนวิชาอาชีพเพิ่มเติม ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาใน  
พื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่าสภาพการปฏิบัติในการใช้หลักสูตรวิชา  
อาชีพเพิ่มเติมในด้านต่าง ๆ นั้น สรุปได้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ 6 ด้านคือ

1. การจัดการเรียน โรงเรียนจัดแผนการเรียนโดยพิจารณาตามทรัพยากรที่โรงเรียน  
มีอยู่ วิชาอาชีพเพิ่มเติมที่เปิดสอนสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของท้องถิ่น
2. เอกสารประกอบหลักสูตร แผนการสอนเป็นเอกสารที่ครูใช้ประกอบการสอนมากที่สุด  
มีการจัดทำแผนการสอน โดยอาจารย์แต่ละคนจัดทำของตัวเองและกลุ่มโรงเรียนเป็นผู้จัดทำ

3. สื่อการเรียนการสอน ครูใช้ของจริงเป็นวัสดุอุปกรณ์การสอนมากที่สุด
4. กิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ใช้สถานฝึกงานอาชีพ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบสาธิต และส่วนใหญ่ไม่ได้พื่อนักเรียนไปปฏิบัติงานเกี่ยวกับวิชาอาชีพท้องถิ่น
5. การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีการประเมินผลงานเมื่อนักเรียนฝึกปฏิบัติในแต่ละครั้ง และครูให้ความสำคัญในด้านเจตคติ และนิสัยในการทำงานมากที่สุด
6. การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีโรงเรียนผู้นำหลักสูตรจำนวนน้อยที่ช่วยเหลือโรงเรียนใกล้เคียง โรงเรียนมีการวางแผนการสอนให้เหมาะกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นภายในหมวดวิชาที่มีการปฏิบัติคือ กลุ่มโรงเรียนออกนิเทศ ติดตามผลงานภายในกลุ่มและภายในหมวดวิชาการงานและอาชีพในโรงเรียน

นิรมล ชรรณอานวยสุข (2531) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดเพชรบุรี" พบว่าการดำเนินการเปิดสอนวิชาชีพ โรงเรียนพิจารณาจากความพร้อมของบุคลากรและความสนใจของนักเรียน มีนโยบายสนับสนุนการเปิดสอนหมวดคหกรรม ชุรกิจ และช่างอุตสาหกรรม เกณฑ์ในการเปิดสอนโรงเรียนส่วนใหญ่พิจารณาจากความพร้อมของบุคลากรและความพอเพียงของจำนวนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ จัดแนะแนวการเลือกเรียนวิชาแก่นักเรียนโดยป้าสนิเทศ ปฐมนิเทศ และการทำแบบสำรวจตนเองเกี่ยวกับอาชีพการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ ครูมีการจัดทำแผนการสอน มีบางครั้งมีการประเมินผลงานภาคปฏิบัติ สถานที่ใช้สอนและฝึกงานอยู่ภายในโรงเรียน ด้านปัญหาพบว่าการเปิดสอนวิชาชีพไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น บุคลากรด้านการแนะแนวบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการแนะแนว ความรู้ พื้นฐานของนักเรียนแตกต่างกัน วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอสถานที่ใช้สอนและฝึกงานคับแคบ

ศิริวิช อมันตผล (2535) ได้วิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านการศึกษาหลักสูตรแม่บท มีการแนะนำจากศึกษานิเทศก์และสนับสนุนจากโรงเรียนให้ครูได้ศึกษาหลักสูตรแม่บท ด้านการศึกษาสำรวจ รวบรวมข้อมูล มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้สำรวจ สภาพความต้องการของท้องถิ่น ด้านการวิเคราะห์ข้อสารสนเทศและจัดทำข้อ

เสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรมีการเสนอแนะและสนับสนุนให้ดำเนินการโดยครูมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถ ความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ด้านการพิจารณาหลักสูตร/รายวิชา ตามลักษณะต่าง ๆ มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้ปรับปรุง ปรับเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา เลือกใช้ ปรับปรุงเพิ่มเติมสื่อที่มีอยู่แล้ว จัดทำสื่อการเรียนขึ้นมาใหม่ ทุกลักษณะมีการดำเนินการ ยกเว้นการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาใหม่ ด้านการเสนอขออนุมัติหลักสูตร มีการเสนอแนะและดำเนินการ โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียน และคณะกรรมการภายในกลุ่มวิชา ส่วนปัญหาในด้านต่าง ๆ พบว่าส่วนใหญ่ขาดเอกสารที่เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและยัง ขาดวิทยากรผู้รู้มาให้คำแนะนำ



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย